

28. maj 2024

UPA2024/10

Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut 2024.

(Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoq)

Naalakkersuisunut qujavugut, Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut 2023 ullumikkut oqallisigineqassamat.

Nalunaarut isumalluarnartunik unammillernartunillu imaqartoq Siumumiik oqaaseqarfigissuarput.

Pitsaasuvoq inatsit 2016-meersoq tunngavigalugu kommunerujussuit nunattalu aningaasaqarnera nalunaarusiorneqarlutik Inatsisartuni oqaluuserineqartarmata, tassami nalunaarusiami isertitat aningaasartuutillu sukumiisumik misissorneqareerlutik saqqummiunneqartarput.

Aallarniutigalugu oqaatigissuarput, Siumup pingaartilluinnarmagu inuk imminut pilersortoq aammalu nuna innuttaminik napatinneqartoq salliutittuassagatsigit. Ineriartornermi suleqataasaagut, inuiaqatigiit nukittuut, nammaqatigiissut, peqqissut, nammineersinnaasut aammalu akisussaaffimmik ataatsimuussusermillu pingaartitsisut pilersikkumallugit. Anguniakkat taakkua aatsaat angusinnaavagut tamatta akisussaaffimmik tigusiutta kinguaagullu nammineersinnaanermik akisussaaffimmillu ilinniartikkutsigit, tassami siunissarput qanorlu ineriartoqqinnissarput nammineerluta akisussaaffigaarput. Kinguaagut aammalu utoqqartagut pitsaanagerusumik atugassaqartikkusuppagut, taamaattumik kulturperput ataqqillugu inerisaajuassaagut aningaasaqarnerpullu nukittorsarlugu.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarut 2023-meersoq atuareerlugu, nunatta patajaatsumik aningaasaqarnikkut ukioq manna inissinnera pitsaasuvoq, taassuma uppernarsarpaa, politikikkut ukiuni kingullerni mittarfissuarnik sanaartornissamat anguniakkagut nunatta aningaasaqarneranut annertuumik kivitseqataasut minnerunngitsumillu aalisakkat akigissaarneri tunngaviullutik. Sulili inerisaqqissaagut, nukissiorfinnik sanaartornissatta saniatigut sineriammi mittarfeeqqanik sanaartornissat tullinnguupput pingaarnersiuiassarlu pisariaqarpoq.

Ippassaq Qanoruumi takuagut nunaqqatigut mittarfissuit naammassinissaannut piareersartut, neriulluarlutik, isumatusaartariaqarpugullu nunaqqatigut takornariaqarnikkut namminersortut takornariartitsisullu pingaarnertut qitiutillugit, taamaattumik takornariaqarnermut inatsisissap pitsaasumik naammassinissaa Siumumiik pingaartilluinnarparput.

Kalaallit Nunatta siunissami qaninnermi naalagaaffinngornissaa Siumumi siunertaraarput, taamaattumik aningaasarsiorfinnik nutaanik pilersitsiortornissaq pisariaqavissutut isigaarput. Nunarsuarmi nutaanik niueqatissatsinnik nassaarusuppugut, pisuussutigut uumassusillit uumaatsullu piujuartitsinermik tunngaveqarluta atorluarneqarnissaat siunertaralugu.

Aalisagaatigut nunarsuarmioqatitsinnik soqutigineqartut suli nunatsinnut aalisartunullu iluaqutaasussamik nalitunerulersikkusuppugut, periarfissanik annertusaalluta taamaattumik periarfissat tamaasa ammatippagut.

Nunatta aningaasaqarnera qiviaraanni amerlanerpaat Qallunaat Nunaannit aammalu EU-mit aningaasaliissutaapput, taakkua matussuserneqassappata aatsitassaatigut nunarsuarmi pisariaqartinneqartut pigaagut, arsaq uatsinniippoq, taakkua matuersaataapput allanik isumalluuteqarata napatinnerunissatsinnut.

Ukiut qassiit imeq kuinnartoq eqqartortuarparput annerusumilli ulloq manna tikillugu malunnaatilimmik aningaasarsiuutiginnilarput, tamanna aatsaat angusinnaavarput imeq tankersuarnut immiullugu umiarsuartigut nunarsuarmi imissaaleqiffiusunut nioqutissiarilerutsigu. Nalunngilarput soqutiginnittoqartoq aqutissiuineruna pikkoriffigineruseriaqaripput.

Marloqiusamik allaffissorneq akisoorujussuarmik ingerlapparput, nutserinermuttaaq aningaasarpasuit atortarpagut. Tamanna tunngavigalugu uani qinigaaffimmi siunnersuutitta pingaarnert ilagaat, nunatsinni allaffissornerup nutaamik kalaallisut oqaatsit salliutillugit aaqqissuuteqqinnissaa. Siunnersuutip taassuma Inatsisartuni akuerineqartup pimoorullugu Naalackersuisunit naammassineqarnissaa aammaarluta eqqaasitsissutigissuarput. Siumumi pingaartipparput, inuiaqatigiit peqataatillugit ammasumik periuseqarnissaq.

Issittoq sorpassuartigut qitiusutut inissisimavoq, nunatta soqutigineqarnera annertoorujussuuvoq tamannalu atorluartariaqarparput. Kalaaleqatigut oqaatsitigut eqarisaqanngitsut nunami allamiunik suleqatissarsiullaqqissut tamakkuupput annertunerujussuarmik atorluartariaqakkagut. Kalaaleq nunamini atorfissaqartinneqarluni misigisimajuaannartariaqarpoq. Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut 2023-mi atuarneqarsinnaavoq, Naalagaaffimmi innuttaassuseqanngitsut nunatsinni najugallit 2000-t maanna pallikkaat.

Periuserput allanngortinngikkutsigu kattornannguaq misigilissaagut ikinnerussuteqalersimalluta, taamaattumik eqqarsaqqittariaqarpugut ass. RG-imi ukiorpassuit aalajaalluni sulisoq saaffiginnippoq inissaaleqigami suliffini illoqarfinilu qimallugu allamut suliffissarsioritariaqalerluni suliffimminiik inissamik tunineqarsinnaannginnami, akerlianik kangiamiut RG-miik tikerartinneqartut inissamillu ingerlaannaq tunineqartartut, assiinnarpaa mittarfissualiornermi avataaniik tikisitat inissaannik annikkaluartumik inissinneqartarput nunaqavissunulli tamakkuua imaaliallaannaq inissiffigineqarsinnaanngillat. Facebookimi innuttaasut ilaat allappoq, qitornani suliffissarsioratarsimagaluartoq kisianni itigartuarluni pisiniarfinni sulisussaaleqisoqanngimmat, taamaattorli kangianiik sulisorpassuit pisiniarfinni sulisut takussaapput suliffinnilu allani

amerliartuinnavillutik. Taakkua nunaqavissut suliffissaraluinik inangiigaluttuinnartutut isikkoqarput. Siumumi isumaqarpugut avataaniik taamatut tikisitanik atuineq ajussanngikkaluartoq, sulisussaaleqiffiulluinnartuni atorneqartuuppata ass. meeqqerivinni utoqqaallu illuini. Siumumi aamma isumaqarpugut fabrikkini sulisussaaleqisarneq eqqarsaatigalugu suliffigissaasoqartariaqartoq ass. siuliani oqaatigeriikkatsitut nunaqavissunut inissaqartitsinikkut, aammalu Arctic Prime Fisheriesikkutut sulisunut qaammammusiaqartitsinikkut. Isumaqarpugut inuiaqatigiit pigisaat suliffeqarfissuaq RG annertuumik suliassaartoq suliffigissaanissamut nunaqavissunullu periarfissiinerunissamut.

Nioqqutissat nutaat aamma akikinnerusut pigilissagutsigit Danmark kisiat isumalluutiginera qimattariaqalerparput tassami Europami nunarpassuaqarpoq Danmarkimiik akikinnerujussuarnik, ass. Tyskland nunallu allat akikinnerusut. Taamaattumik Danmark avataanit nioqqutissanik eqqussuineq pisariaqalersoq Siumut isumaqarpoq. Naalackersuisut akit appasinnerunissaannik sulissuteqarlutik akitsuutiniik paaagaluartut nunarpullu aningaasaqarnikkut pitsaasumik ingerlagaluartoq, akerlianik pisiniarfinni akit qaffakkaluttuinnarput, taamaattumik inuuniarneq akitsoraluttuinnarpoq taamatullu ingerlaannassagutta nunaqarfinni isorliunerusunilu innuttaasut ikiligaluttuinnassapput. Siumumi isumaqarpugut, maani qinikkatut pisussaaffigingipput ineriartorneq taamaattoq aqqiivigissallugu naligiinnerusumillu ineriartornissarput aqqutissiuuttariaqaripput, tamanna angusinnaavarput timitaliinissamut iluarsiinissamullu qinikkatut piumassuseqarutta.

Ilinniartitaanikkut qaffassaaneq pisariaqarluinnarpoq, inuusuttatta nunani allani ilinniarsinnaanerata aamma Danmark avataani pitsaanagerusumik aqqutissiuuttariaqarparput, taamaaliornikkut periarfissanik nutaanik takunnissinnaalissammata inerisaallutillu nunatsinnut iluaqutaasumik.

Siumumiik matumuuna Naalackersuisut kaammattussuagut naalagaaffeqatigiit siuttui tulliani aasaru ataatsimiilerpata, Sisimiuniik Kangerlussuarmut aqqusinissaq aammalu Kangerlussuarmi nukissiuuteqarnikkut inerisaanissaq pillugit aningaasaleeqataaqqullugit. Aqqusinissaq Qeqqata Kommuniiani takornariaqarnikkut iluaqutaaginnarani aalisakkanik avammut tuniniaanermi annertuumik iluaqutaassaaq.

Ukiuni kingullerni pingaarnersiuneq tunngavigalugu ineriartortitassanik sulissuteqarneq Siumup ingerlassimavaa. Qinigaaffimmi uani aallaqqaammut Nunatta Kangia annertuumik isiginiarsimavarput, isumaqarpugullu ukiamut aningaasanut inatsisissaq sammilerutsigu Kujalleq sammissallugu pissusissamisoortoq. Pingaartutut isigisatta ilagaat, Qaqortumi mittarfiup naammassineqartussaananeranut tunngatillugu Qaqortup Narsallu akornanni aqqusinniorneq ingeriartortillugu aallartinneqartariaqartoq, Nanortalimmi sioraaqqanik qallerneqarsimasumik mittarfiliornissaq pisariaqartoq aamma Kujallermi aalisarnerup inussutissarsiutitut ineriartorteqqilernissaa pisariaqartoq.

Sineriassuatsinni piffiit tamarmik inoqarput ineriartortitserusuttunik eqeersimaarluartunillu, taakkua tapersersugassaraagut, inunni ataasiakkaaniinnaanngitsoq kisianni aamma nunaqarfittut illoqarfittullu ineriartornissamut ersarissunik pilersaaruteqartariaqarpugut aningaasaliiffigineqarnissamut piumassuseq annertusarneqassappat.

Najugaqarfippat illoqarfiuppat nunaqarfiuppalluunnit tamatta ajunnginnerpaamik atugassaqarluta inuussutissarsiornikkullu periarfissaqarluarluta inooriaaseqarnissarput Siumup pingaartitaraa. Tamakku eqqumaffigeqqissaarlugit anersaaqarfigalugillu suleriaqqinnissaq Siumup piareersimaffigaa.

Doris J. Jensen
Siumut